

SUUND MAAILMA

Õpirännates Euroopas ja mujal

INNOVE
Elukestva Õppe Arendamise Sihtasutus

**KARJÄÄRITEENUSTE
ARENDESKESKUS**

Elukestva õppe programm

Hariduse ja kultuuri
peadirektooraat

Haridus- ja Teadusministeerium

SUUND MAAILMA

Õpirännates Euroopas ja mujal

Tallinn 2011

Elukestva Õppe Arendamise Sihtasutus Innove

Koostanud SA Innove karjääriteenuste arenduskeskus:

Janika Tamsalu, Kadri Eensalu, Margit Rammo

Trükise valmimisele on kaasa aidanud: EURES Eesti, Europassi Keskus, Haridus- ja Teadusministeerium, SA Archimedes, Politsei- ja Piirivalveamet, Välisministeerium.

Kaanefoto: Sarah Lill, erakogu

Fotod trükises: Shutterstock, erakogu: Anne-Liise Verpson, Janika Tamsalu, Kadri Eensalu ja Sarah Lill.

Keeleline toimetus: Wiedemanni Tõlkebüroo OÜ

Kujundus: Aide Eendra / Ecoprint

Trükk: Ecoprint

Trükis põhineb SA Innove trükistel *Euroopasse Õppima* (2008) ja *Õpirände varalaegas* (2010).

Töölehed nr 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9 on tõlgitud trükisest *Suuntana maailma* (2009)

©Centre for International Mobility CIMO, Finland.

Töölehed nr 6, 8 on koostanud SA Innove karjääriteenuste arenduskeskus.

Trükise elektrooniline versioon asub *Rajaleidjas*: www.rajaleidja.ee/euroopasse

Kommentaariid ja küsimused on teretulnud aadressile rajaleidja@innove.ee.

ISBN 978-9949-9111-6-5

SISUKORD

Sissejuhatus

1. MILLEST ALUSTADA?

Harjutus 1. Kannatad reisipalaviku käes? Võta kraadiklaas!

Harjutus 2. Mis põhjustel Sa välismaale lähed?

2. MINA ISE

Harjutus 3. Kui hästi Sa tunned ennast?

Harjutus 4. Tähelepanu! Valmis olla! Start!

3. KULTUURIDEVAHELISED ERINEVUSED

Harjutus 5. Eestlasena välismaal

4. KEELEOSKUS

Keeleksamid ja tasemetestid

Harjutus 6. Sihtriigi valimine

5. MINEK!

Rahvusvahelised noortekaardid

Pass ja ID kaart

Viisa ja elamisluba

Kindlustus ja arstiabi

Harjutus 7. Lahkumist plaanides pea meeles

Kui Sul tekib koduigatsus

Harjutus 8. Personaalplaan

6. TAGASI EESTIS

Harjutus 9. Reisipäevik

Lõppsõna asemel

2
5
9
10
13
14
15
17
19
23
23
23
25
26
26
26
27
28
29
30
31
33
34

Nooruses on rändamine osa haridusest, vanas eas osa elukogemusest. Francis Bacon

SISSEJUHATUS

Kui küsida väljaspool Eestit õppimas käinud noortelt, miks nad sinna läksid, on vastus enamasti üks: see on huvitav ja põnev. Nende noorte pilgud on säravamad, nende hoiakud väljendavad teatud sihikindlust, millest siinolijatel aimugi pole. Ja neil on selleks põhjust — nad on tõepoolest enesekindlamad!

Välismaale minek võib anda elule sootuks uue suuna. Tutvud uute kultuuride ja keeltega, kohtad uusi inimesi ja avardad oma silmaringi.

Välismaal elades saavad sellised mõisted nagu **multikultuurilisus ja rahvusvahelisus** hoopis teistsuguse tähenduse. Kui kohtud inimestega, kellega ei ole ühist kultuuritausta ega isegi ühist keelt, leiad endast lõpuks selle, mis meis kõikides, erilistes ja ainulaadsetes inimestes, on ühine. Kasvab eneseteadvus ja seeläbi muutub ellusuhtumine.

Uude keskkonda elama asumine on väga suur muutus. Seetõttu tasub ootamatute olukordade vältimiseks, ebaseadmisest ja pettumustest hoidumiseks end põhjalikult ette valmistada. Mõttele hoolega läbi, milliseid kogemusi Sa otsid, millisenääd selle kogemuse mõju oma edasisele elule ja püüdlustele, millised on sihid, millele välismaal omandatu-kogetu võiks lisaväärtust tuua?

Reisimine on saatuslik eelarvamuste, kitsarinnalisusele ja piiratusele. Mark Twain

Tarkust saab ammutada mitut moodi ja igal pool, sest **õppimise võimalused on lõpmatud!** Õppimise all ei mõelda juba ammu ainult koolipingis omandatud teadmiste kogumist. Uusi teadmisi, kogemusi ja oskusi saad näiteks ka läbi tegutsemise ning ini-

mestega suhtlemise – seega ei olegi õppimisel otsa ega äärt.

Hoiad enda käes trükist, mille eesmärk on aidata jõuda selgusele, kas välismaal õppimine või töötamine võiks Sulle sobida ning kas tuleksid sellega toime, sest enne minemist peaksid endalt kõigepealt küsima – kas olen valmis viibima eemal oma sõpradest,

Paar aastat tagasi pakkis Eva oma asjad ja asus teele teadmata suunas. Veidi üle aasta väldanud ringireisimine õpetas talle palju, kõige eredamalt aga ühte: kõik on võimalik, kui loobud muretsemisest ja usaldad oma sisetunnet.

Eva, reisis üle aasta ringi maailmas

vanematest? Kas olen valmis üksinda võõras riigis elama? Võõrsile minnes pead arvestama sellega, et Sul puudub tugivõrgustik – perekond, sõbrad, õpetajad või muud abilisised-juhendajad. Pead oma probleemide lahendamiseks ise leidma võimalused ja vahendid. Paljud probleemid on uued ja Sa ei saa lähtuda vanadest mallidest. Samas saad võimaluse tegutseda vabana teiste ootustest. **Enda proovilepanek** kasvatab eneseusaldust, arendab loovust ja ettevõtlikkust. Nende kaante vahel olev materjal aitab Sul ennast analüüsida praktiliste harjutuste kaudu, selgitada välja oma tugevad küljed ja kohad, mida saad veel arendada.

Trüki *Suund maailma. Õpirännates Euroopas ja mujal* pidevalt täieneva elektroonilise versiooni leiad *Rajaleidjast* (www.rajaleidja.ee/euroopasse). Sealt saad muu hulgas lähemalt lugeda mitmesugustest välismaale minemise vormidest, finants-teemadest jms.

1. MILLEST ALUSTADA?

Välismaale õppima minek muutub eestlaste hulgas aasta-aastalt populaarsemaks. 2009. aasta infomessil *Teeviit* noorte seas korraldatud küsitlusest selgus, et tervelt **92% noortest on mõelnud välismaal õppimise peale**. Tulemusi kinnitas sama uuring ka 2010. aastal. Suurimateks probleemideks ja takistusteks peeti aga keelebarjääri ning hirmu iseseisva elu ees, ent nimetati ka rahamuret ja hirmu võõra kultuuri ees. Kõik need probleemid on ületatavad, kui välismaale minekuks tõsiselt valmistuda.

Arvestades infoajastu info(üle)küllust, ei ole info leidmine enam keeruline; pigem valmistab raskusi selle hulgast olulise määratlemine. Lisaks õige info omamisele ja põhjalikule ettevalmistusele peab välismaale mineja olema valmis mitmesugusteks ootamatuteks olukordadeks.

Ei saa anda kindlat retsepti, mida võiks täht-tähelt järgida, kuid siiski leiad trükisest üldised aspektid, millele tuleb kindlasti tähelepanu pöörata. **Ettevalmistustega** võiksid alustada juba **aasta-poolteist enne** seda, kui plaanid välismaale minna.

Kõigepealt tutvu üldinfoga välismaale minemise kohta. Uuri, millised on **võimalikud variandid** (õppimine koolis või väljapool seda: praktika, vabatahtlik töö, keeleõpe, suvekursused jne). Seejärel kogu infot selle kohta, millised on konkreetsed võimalused ning kuidas Sul on püstitatud eesmärged võimalik saavutada. Alles siis saad hakata mõtlema konkreetsete rahastamisvõimaluste jms peale.

Noored on kohanemisvõimelised ja saavad peaaegu alati hakkama. Enamasti kulgeb elu välismaal kiiresti ja lõbusalt. Iga päev on täis kasulikke ja huvitavaid kogemusi. Sellegipoolest arvan, et välismaale õppima minek ei ole kõigi jaoks. See on nagu kutsumus: kui tunnend, et Sul on vajalikud iseloomuomadused ja välised tingimused võimaldavad seda. Siis tasub küll minna. Tagasi saab ju alati tulla!

*Maarja,
kunstitudeng Itaalias*

Suwadee pereema Ülle sõnul klappis eksootiline vahetusõpilane Eesti perega kohe. „Ikka mõtled, et milline see laps on, milline saab olema omavaheline keemia. See oli kohe algusest peale väga hea. Oma iseloomu poolest sobis ta meie perekonda. Ta sulandus väga hästi perre ja Eesti kultuuri, võttis kõik omaks. Mõtlesime, et me ei hakka oma elustiili muutma: tema tuleb külle ja tema peab kohanduma Eesti eluga,“ meenutab Ülle esimesi nädalaid vahetusõpilasega. „Mulle meeldis mu pere väga,“ teatab Suwadee kindlalt. Ida-Taist pärit Suwadee, vahetusõpilane Eestis

VÄLISKOGEMUSED – MILLISED ON VÕIMALUSED?

Kui otsid enda jaoks sobivat võimalust, et minna välismaale kogemusi hankima, siis saad kahtlemata väärtuslikku infot juba mujal õppinud inimestelt. Seepärast küsi nii oma koolist kui ka tutvusringkonnast välismaal õppimise kohta. Kui näed kuulutust, et kusagil korraldatakse välisriigis õppimist tutvustav infopäev, mine kindlasti kohale!

ÕPPIMA

- **Keeleõpe või suvekursus**

Sellist varianti võiksid proovida siis, kui Sa ei ole päris kindel, kas saad välismaal õppimise ja eelkõige üksi, ilma pere ja sõpradeta elamisega hakkama. Kuna suvekursused kestavad tavaliselt paarist nädalast ühe kuuni, siis on see just paras aeg enese tundma õppimiseks.

- **Vahetusõpilane või -tudeng/külalisüliõpilane**

Peaksid läbi mõtlema, mis on Sulle kõige olulisem. Kas soovid õppida keelt, kogeda teistsugust kultuurikeskkonda või õppida arenenud koolisüsteemis?

Välitudengeid on kolme liiki: end ise finantseerivad kraadiõppe tudengid, vahetusüliõpilased ja mitmesugustes partnerlusprogrammides osalejad. Selgita välja, millised on ühe või teise variandi erinevused ning plussid ja miinused.

- **Vahetus- ja stipendiumiprogrammid**

Need on välismaal õppimise toetuseks raha saamise võimalused. Infoallikana saad kasutada peamiselt vastavaid programme pakkuvate asutuste kodulehti. Vahetus- või partnerlusprogrammiga liitumise võimalus sõltub tavaliselt riiklikest ja regionaalsetest kahepoolsetest lepingutest ja kvoodinõuete täitmisest. Mitmete rahastamisprogrammide puhul võetakse arvesse ainult teatud riikidest pärit kandidaate.

- **Omal käel**

Kui vahetus- ja stipendiumiprogrammide kaudu mineja eest teeb suure osa asjaajamisest ära vastava programmi koordinaator või koordineeriv asutus, siis omal käel minek nõuab märkimisväärselt suuremat tööd noorelt endalt. Erist tähelepanu tuleks pöörata rahastamisele ning kõikidele korraldusliku poolega seonduvatele asjaoludele.

PRAKTIKALE

Enamasti minnakse välismaale praktikale mõne vahendusprogrammi või firma kaudu. Omal käel minnes on mitmeid ohtusid, alates praktika hilisemast mittetunnustamisest kodukooli poolt kuni Mõne programmi kaudu ei saagi üksikisikud praktikale minna, vaid kool peab esitama projekti. Mõne programmi kaudu seevastu saavad välisriiki praktikale suunduda ka üksikisikud.

NOORSOOVAHETUSSE

Üks hea võimalus turvaliselt kogemusi saada on algatada rahvusvaheline noortevahetus. Korralda koos sõpradega lühiajaline kokkusaamine teiste riikide noortega, et arutleda mõne teile huvipakkuva teema üle ja saada ise- ja koostegemisest väärtuslikke kogemusi. Rahvusvaheline noortevahetus loob head tingimused enese proovilepanekuks rahvusvahelises keskkonnas ja suhtluseks erineva kultuuritaustaga inimestega. See on väga hea viis, kuidas ennast pikaajaliseks välisriigis viibimiseks ette valmistada. Noortevahetusel on mitmeid vorme – noortelaagrid, seminarid, aasta välismaal jm.

Saksamaal on tudengitel töö leidmine suhteliselt kerge, sest tööandjale on nad tunduvalt soodsamad kui mitteõppijad.

Ülikoolides pakutakse palju võimalusi väikese koormusega töötamiseks. Töö leidmist hõlbustab kohaliku keele valdamine vähemalt suhtlustasandil.

***Liisell,
tudeng Saksamaal***

TÖÖLE

Üks ahvatlev võimalus on välismaale tööleminek. Võid seal kindlasti leida tööd, mille eest makstakse hoopis rohkem kui Eestis. Suurema palgaga riikides on aga ka kaupade ja teenuste hinnad kõrgemad. Nii-siis ei pruugi suurem palganumber veel tähendada, et Sulle oluliselt rohkem raha kätte jääb. Erinevad ka maksusüsteemid. Tihti kaaluvad välismaale õppima asujad õpingute rahastamise ühe võimalusena töötamist.

On väga oluline, et koguksid eelnevalt võimalikult palju infot sihtriigi, sealse maksusüsteemi, seadusandluse jms kohta.

VABATAHTLIKUNA

Sellest on viimasel ajal saanud formaalharidusele arvestatav alternatiiv. Tegemist on õppimise ja töötamise kombinatsiooniga. Sageli kaasneb vabatahtliku tööga täiendav koolitus ja väljaõpe, et omandatavad kogemused oleksid võimalikult mitmekesised ja täisväärtuslikud.

RAHVUSVAHELISED KOGEMUSED EESTIS

Huvitava rahvusvahelise kogemuse annab ka **vahetusõpilase majutamine oma koju**. Vahetuspereks olemine on vabatahtlik. Perele selle eest ei maksta, kuid omandatavad kogemused on hindamatud. Vahetuspere ülesanne on pakkuda võõrast riigist tulnud vahetusõpilasele võimalikult loomulikku keskkonda, mis omakorda aitaks kaasa keeleõppele ja üldisele kohanemisele Eestis.

Loe välismaale siirdumise võimalustest ja neid vahendavatest organisatsioonidest portaalist *Rajaleidja* (www.rajaleidja.ee/euroopasse).

Harjutus 1.

Kannatad reisipalaviku käes? Võta kraadiklaas!

Loe läbi järgnevad väited ja tee „reisomeetri“ skaalal vastavasse kohta linnuke.

	Täiesti vastu	Ei kommenteeri/ arvamus puudub	Täiesti nõus
1. Mu elus on parajasti selline periood, mis võimaldaks mul välismaale minna.			
2. Võõrkeeled ja -kultuurid on mulle alati põnevad tundunud.			
3. Suudaksin tõenäoliselt välismaal tööd leida.			
4. Saaksin välismaal teha asju, mis ei oleks Eesti oludes võimalikud.			
5. Tahaksin teada, kas suudan välismaal hakkama saada.			
6. Välismaal õppimine või töötamine oleks mõnus vaheldus.			
7. Välismaal olles saaksin aja maha võtta ja oma tulevikule mõelda.			
8. Mind huvitab, mida teiste riikide elanikud eestlastest arvavad.			
9. Kultuurierinevuste kogemine rikastab mu elu.			
10. Mõnda välisriiki külastades mõtlen tihti, mis tunne oleks seal elada.			

Analüüsi ennast.

- Kui enamik linnukestest sattus sinisesse alasse, on diagnoos lihtne: Sul on reisipalavik! Loe edasi ja tööta kindlasti läbi järgmised harjutused.
- Kui enamik linnukestest sattus punasesse alasse, on Sul kõige mõttekam koguda rahvusvahelisi kogemusi Eestis. Ühe võimalusena võid kaaluda ka ennast välismaal lühiajaliselt proovile pannes.

Kindlasti loe ka teiste noorte kogemustest.

- Noorte praktikakogemustest välismaal saad lugeda Leonardo praktikalugudest: www.archimedes.ee/hkk – kutseharidus – väljaanded.
- Vabatahtliku töö kogemustest välismaal saad lugeda trükisest „Hüppasin ellu tundmatus kohas“: www.euroopa.noored.ee – kasulikku – väljaanded.

Lugedes neid noorte lugusid proovi leida vastused allolevatele küsimustele.

- Mis noorel välismaal viibimisest kasu oli?
- Mida noor õppis oma kultuuri või enda kohta?
- Kuidas lahendas noor ettetulevad probleemid?

Harjutus 2.

Mis põhjustel Sa välismaale lähed?

See lihtne test aitab Sul välja selgitada Sinu välismaale mineku põhjused ja ajendid. Kindlasti tuleb Sul siinkohal silmas pidada, et Su välismaale mineku ajendid ei pruugi ilmtingimata olla seotud just sellega, mida Sa välismaal tegema plaanid hakata. Samaaegselt võib-olla mitmeid ajendeid, mis võivad muutuda koos olukorra või ootuste muutumisega.

Vali järgnevate väidete hulgast need, mis kirjeldavad Su olukorda kõige täpsemalt.

- Tahan korraks hinge tõmmata ja välismaal oma tuleviku üle järele mõelda.
- Tahan laiendada oma tutvusringkonda ja välismaalt häid kontakte leida.
- ★ Üks mu sõber juba elab välismaal ja ma tahaksin samasse kohta minna.
- ▲ Välismaal uusi võimalusi või huvitavaid inimesi kohates oleksin valmis oma plaane kiiresti muutma.
- Loodan välismaal kohata teistsuguseid olukordi ja inimesi, kes mulle uusi asju õpetaksid.
- Tahan saada rahvusvahelist kogemust, sest see on mulle tulevikus ja tööalaselt kasulik.
- ★ Hetkel tunnen, et oleksin mõnes muus riigis õnnelikum.
- Arvan, et suudaksin välismaal leida huvitavama ja paremini tasustatud töö kui Eestis.
- ▲ Kuni mul on võimalik uusi asju näha ja kogeda, pole tähtis, mida ma välismaal teen.
- Tahan minna välismaale, et saada iseseisvamaks ja enesekindlamaks.
- Tahan minna välismaale, sest võõrkeelte valdamine on mulle hiljem tööalaselt kasulik.
- ▲ Sooviksin kõigepealt eri riike külastada ja eri kultuure tundma õppida.
- Sooviksin end proovile panna, et teada saada, kuidas ma üksi hakkama saaksin.
- ★ Välismaal saaksin õppida midagi sellist, mille õppimine pole Eesti oludes võimalik.
- ▲ Sooviksin eri riike külastada ja seal juhutöödega oma reisi jätkamiseks raha teenida.
- ★ Eesti ei paku mulle kõiki võimalusi, millest minu olukorras kasu oleks.
- Sooviksin minna välismaale, et omandada kvaliteetne haridus oma töövaldkonnas.

Nüüd liida kõik väited vastavalt kujunditele kokku.

Kui valisid kõige rohkem ▲ väiteid

SEIKLUSED JA UUED VÄLJAVAATED

Tahad välismaale minna, sest soovid vaheldust, seigelda ja uusi sõpru leida. Tahad saada võõrkultuuride kogemust ning kõike uut proovida. See, mida Sa välismaal teed, ei olegi Sinu jaoks kõige tähtsam – oled põhimõtteliselt valmis tegema ükskõik milliseid töid, peaasi, et saaksid oma reisi jätkata.

Kui valisid kõige rohkem ● väiteid

ISIKLIK ARENG

Tahad välismaale minna, et rohkem kogemusi saada, ise-seisvamaks muutuda ja ennast paremini tundma õppida. Üks mineku põhjuseid on vajadus kodusest elust mõneks ajaks eemale saada, õppimisest või tööst aastake puhkust võtta ning tulevikuplaane pidada.

Kui valisid kõige rohkem ■ väiteid

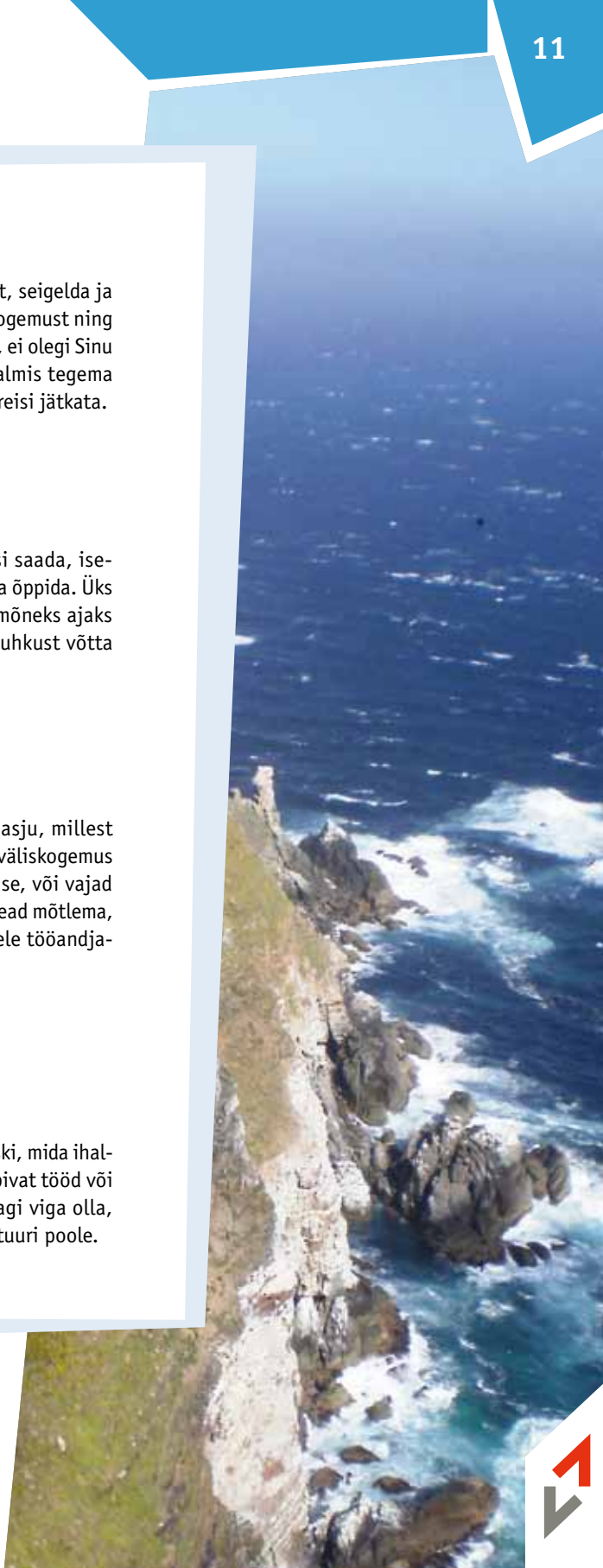
SOOV KARJÄÄRI TEHA VÕI EDASI ÕPPIDA

Tahad välismaale minna, sest soovid õppida asju, millest oleks tööalaselt või õpingutes kasu. Tahad, et väliskogemus annaks Sulle tööalases arengus teiste ees eelise, või vajad oma töövaldkonnas rahvusvahelist kogemust. Pead mõtlema, kuidas oma rahvusvahelist kogemust tulevastele tööandjatele „müüa“.

Kui valisid kõige rohkem ★ väiteid

ÜLEJÄÄNUD MAAILM PAKUB MIDAGI, MIDA EESTIST EI LEIA

Tahad välismaale minna, sest Eestis puudub miski, mida ihaldad. Asi võib olla selles, et Eestis ei pakuta sobivat tööd või õpivõimalust. Kuigi elul Eestis ei pruugi midagi väga olla, tunned ikkagi tõmmet mõne teise riigi või kultuuri poole.

2. MINA ISE

Kui esitada kellelegi küsimus „Kes Sa oled?“, naeraks ta küsija alguses välja. See on ju loogiline, et ma olen mina. Kui aga pisut järele mõelda, siis selgub, et sellele küsimusele ei olegi nii kerge vastata kui esmapilgul tundub. Võib ju lugeda sõnaraamatuid, võõrsõnastikke, kuid küsimus jääb ikka vastusetu. Kas kuskilt üldse on võimalik teada saada, **kes ma olen?**

Me mõistame teisi, kui nad räägivad endast, kuid iseenda defineerimisega jääme hätta. Asja saab teha lihtsamaks, kui muuta küsimust. Küsime siis nii: „**Kes ma olen – kellele?**“. Vanematele olen tütar, vanemale õele olen noorem õde. Vanavanematele lapselaps. Onule ja tädile õetütar. Kassile olen see, kes talle süüa annab. Kuid ma ei ole igale inimesele ainult üks rollikandja korraga. Näiteks oma klassikaaslastele olen ühteageu nii klassiõde, pinginaaber kui ka sõber. Kuid neile, kes mind ei tea ja kes elavad kuskil minule tundmatul saarel oma tundmatu metsakeses, olles eraldatuna kõigest ja kõigist, ei ole ma mitte keegi.

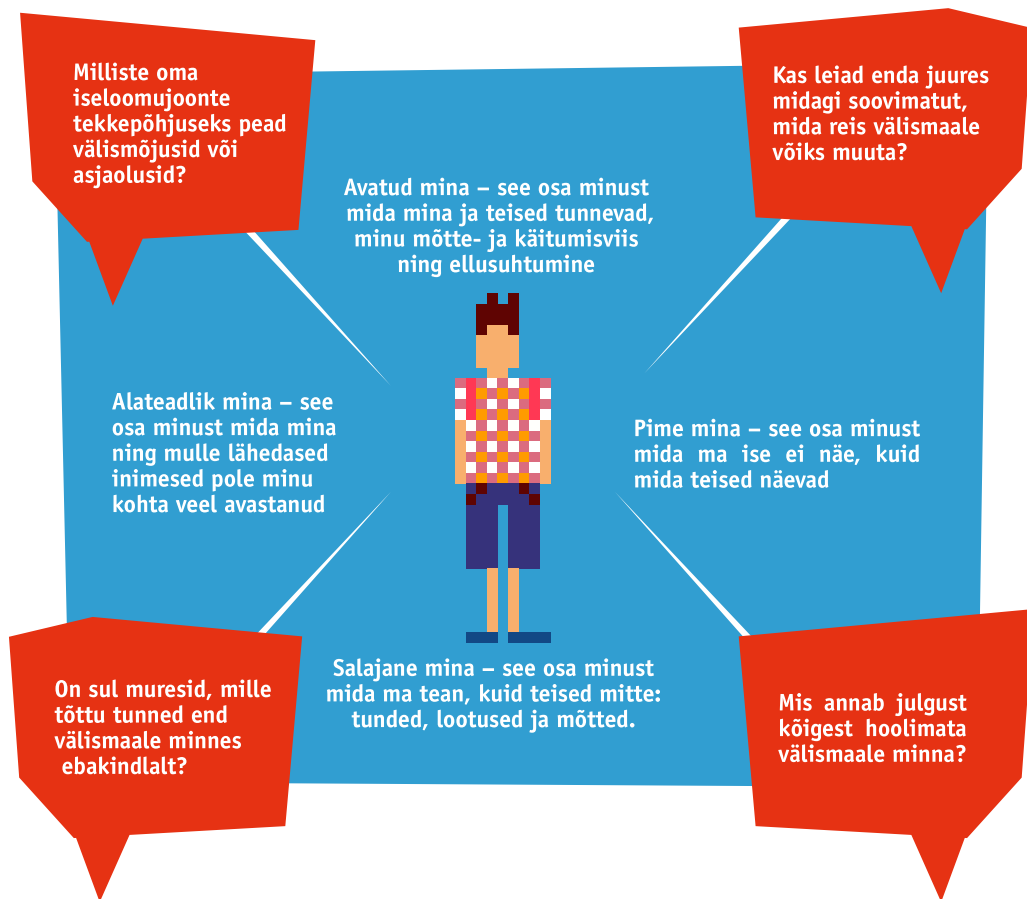
Muudan veel küsimust. Küsin: „**Kes ma olen endale?**“. Endale olen kaaslane ja seltsiline, oma otsuste vastuvõtja ja peegeldus peeglis. Viimane eristabki mind kõige rohkem teistest. Kui vaatan peeglist, näen seal alati ennast. Ükskõik kes peeglist vaatab, näeb seal ennast, mitte kedagi muud. Kuid peegel näitab ainult meie väliskesta. Kehaosi, kehakuju, nahka. Sellest enda defineerimiseks paraku ei piisa. Seal on näha küll minevik – läbielamised, kurvad ja rõõmsad mälestused, seiklused, mis on lõppenud marrastuste ja kergemat või raskemat laadi vigastusega. **Siseelu, mõtted ja unistused, kartused, hirmud ja kavatsused** on sealt puudu. Kuid kui oleks peegel, mis näitaks meile ka neid omadusi, siis mida me avastaksime? Avastaksin, et ma ei olegi enam peeglis üksi. Lisanduksid vanemad ja õed-vennad, sõbrad. Kindlasti ka need, kes ei ole sõbrad, isegi need, keda ei salli. Ja koduloom, võibolla isegi sõbra koduloom, kes kunagi hammustas ja kelle tõttu kardan nüüd tema liigi esindajaid. Lühidalt: peegelduses oleks kõik, keda tean. Miks? Sest nad mõjutavad mu käitumist ja olekut, muutes sellega mind ja saades osakeseks minust.

Inimlaps on mugav. Rutiin tekitab turvatunnet. Tuttav ümbruskond sisendab rahu. Inimlaps ei tee ootamatuid, suuri pöördeid oma elus lihtsalt niisama. Ta teeb neid sunnitult väliste tegurite mõjul või vabatahtlikult sisetel põhjustel. Siis, kui igapäevaelu enam rahuldust ei paku või kui midagi siinamaani enesestmõistetavat järsku ära võetakse. Alles siis mõtleme, et võiksime elada ka teisiti – ehk õnnelikumalt, isegi lihtsamini – et võiksime ise olla teistsugused.

*Anna-Maria,
Hispaanias*

Harjutus 3. Kui hästi Sa tunned ennast?

Enesetunnetus on teadlikkus oma soovidest, tunnetest, mõtetest ja käitumisest. See on justkui vundament, millele rajame kujutluse endast ning millega kõrvutame ümbritseva maailmaga seostuvaid mõtteid. See harjutus aitab Sul saada endast paremat ettekujutust. Vasta jutumullides olevatele küsimustele ja loe siis edasi.

Analüüsi ennast.

Mõtle kirjutatud vastuste peale ja analüüsi neid. Hea enesetunnetus võib aidata kohaneda välismaa tundmatutes oludes. Tundmatust keskkonnas võidakse meie ettekujutust enesest proovile panna, mille tulemusena võime hakata endast hoopis teistmoodi mõtlema. Uutes oludes võib selguda, et meie endi meelest veel arendamist vajavad küljed osutuvad hoopis tugevaks ja vastupidi.

Harjutus 4. Tähelepanu! Valmis olla! Start!

Eestist lahkumiseks ei pea Sa olema oma ala professionaal või keeltguru – lõppude lõpuks lähed Sa ju välismaale ikkagi õppima! Kindlasti on Sul palju oskusi, mis aitavad uues keskkonnas toime tulla. Kuid enne minekut oleks tõenäoliselt nutikas oma oskused ja võimed üle vaadata. Selgita järgmise harjutuse kaudu välja enda tugevad küljed ja arengukohad.

Hinda ennast ja oma võimeid ning vasta alljärgnevatele väidetele. Sul on valida nelja vastusevariandi vahel: **1: Mitte eriti**; **2: Mõnikord**; **3: Tihti**; **4: Peaaegu alati**

1. Oskan ka mitteverbaalselt suhelda ja mõistan hästi kehakeelt.	1	2	3	4
2. Mul on kerge võõrastega rääkida.	1	2	3	4
3. Olen tolerantne.	1	2	3	4
4. Püüan asjadesse suhtuda eelarvamusteta.	1	2	3	4
5. Minu jaoks ei ole probleem grupis oma arvamust välja öelda.	1	2	3	4
6. Suudan end võõrkeeles arusaadavaks teha.	1	2	3	4
7. Mul on oma tugevatest ja nõrkadest külgedest selge ettekujutus.	1	2	3	4
8. Kohandun muutuvates oludes kiiresti.	1	2	3	4
9. Oskan eri olukordades paindlik olla.	1	2	3	4
10. Talun hästi ebakindlustunnet.	1	2	3	4
11. Mind võiks kirjeldada kui seiklushimulist inimest.	1	2	3	4
12. Õpin oma vigadest.	1	2	3	4
13. Olen avatud ja valmis uusi asju kogema-õppima.	1	2	3	4
14. Tulen toime pingeliste perioodidega.	1	2	3	4
15. Mulle meeldib inimestega kohtuda ja selle nimel tegutseda.	1	2	3	4
16. Ma ei karda võõrastelt inimestelt nõu küsida.	1	2	3	4
17. Olen valmis oma mõtte- ja käitumisviise küsimärgi alla seadma.	1	2	3	4

Analüüsi ennast.

Kui valmis oled maailma minekuks?

Kui Su vastus oli enamasti nr 1: „Meistriks ei sünnita! Teadmiste, võimete ja oskuste suurendamiseks läheb mul vaja vaid julget pealehakkamist ja tahtmist.”

Kui Su vastus oli enamasti nr 2: „Mul on palju kasulikke oskusi, mida saaksin endaga kaasa võtta. Pean lihtsalt enesekindlam olema.”

Kui Su vastus oli enamasti nr 3: „Olen välismaal elamiseks üsna valmis.”

Kui Su vastus oli enamasti nr 4: „Mida ma veel passin? Asjad kokku ja minek!”

Euroopa peaks olema multikultuurne ja mitmekesine ühiskond, kus erinevus on hea.

Andre, Portugal

3. KULTUURIDE ERINEVUSED

Eri maade ja kultuuride kombed varieeruvad suurel määral, mistõttu ei ole võimalik anda üheseid, igal maal kehtivaid käitumisjuhiseid. Pea meeles: viisakas küsimine kohalike kommete kohta on alati tunduvalt parem kui ebasünnis käitumine.

Seni, kuni käitud sõbralikult ja tead, et oled külaline kellegi teise kodumaal, tehakse Sulle kindlasti mööndusi, sest loomulikult ei pruugi Sa kõiki tavasid ja kombeid kohe teada.

Et tunneksid end võõral maal koduselt, tuleb sealse kultuuri eripära endale selgeks teha ja sellega arvestada. **Erineva kultuuritaustaga inimesed** kasutavad küll ühiseid põhimõisteid, kuid näevad asju eri nurga alt ja teistsuguses perspektiivis. See sunnib neid käituma viisil, mis võib Sulle tunduda irratsionaalsena või isegi täieliku vastandina sellele, mida Sina tavaliseks pead.

Välismaale õppima asumisel ei tohiks kaasa võtta segavaid stereotüüpe ja eelarvamusi võõra maa kohta. Kõiksugu klantspiltide ja reklaamjutukeste põhjal tekkinud mulje on enamasti lihtsalt illusioon, mis võib tõest üsna kaugel olla.

Juba esimeste nädalate jooksul sai mulle selgeks, et minu senised ettekujutused ei vasta tegelikkusele. Väga lihtne on turvaliselt mingis Eesti väikelinnas unistada Prantsusmaast ning enda avatuse ja tolerantuse kohta mõtteid heietada. Hoopis raskem on, kui ühel hetkel oled iseendaga silmitsi ja selgub, et ei ole sa midagi nii tolerantne, vaid täis eelarvamusi. Enda rassistlike hoiakute olemasolu tunnistamine oli esimene võit enda üle, teine oli neist hoiakutest ülesaamine. See teine on kõige suurem võit.

Kärt,

Euroopa Vabatahtlik Teenistus Prantsusmaal

Ebamugavustunne välismaal viibimise ajal on tihedalt seotu **kultuurišokiga**. Kultuurišokk on stress, milles on ühendatud mitmed tegurid. Sul võib olla raske suhelda teistest kultuuridest inimestega, sest arusaamad õigest, normaalsest ja loomulikust on erinevad. Sa võid end tunda abituna, kui Sul ei õnnestu teha kõige lihtsamaid asju, sest Sa ei tea, kuidas asjad toimivad. Sa võid olla pettunud ja tunda end alaväärsena, sest Sa ei suuda võõrkeeles suhelda. Sul võib olla küllastumus uutest muljetest ja kogemustest, Sa võid tunda end üksildase ja eraldatuna.

See on **üleminekuetapp**, millest enamik inimesi saab nii või teisiti üle, kuid mille kestus ja intensiivsus võib olla väga erinev. Väga tavaline reageering kultuurišokile on, et muututakse vastuvõtva maa ja tema elanike suhtes vaenulikuks, välditakse kõike ja kõiki, negatiivsed eelarvamused saavad kinnitust (või tekivad koguni uued).

Loe nn vastupidisest kultuurišokist, mis võib Sind tabada Eestisse tagasi tulles peatükist Tagasi Eestis, lk 31.

Harjutus 5. Eestlasena välismaal

Just nagu Sinulgi võib olla oma nägemus teatud riikidest või maailmajagudest, on ka teistel inimestel oma kallutatud ettekujutus Eestist ja eestlastest. Mujal maailmas ei nähta Sind kui üksikisikut, vaid põhiliselt kui eestlast, skandinaavlast, eurooplast või läänest pärit inimest. Sinu käitumine siis vastavalt kas tugevdab või leevendab neid üldistusi.

Kuna oled võõrkultuuri esindajana välismaal, tunnevad inimesed seetõttu Sinu vastu kindlasti huvi. Tõenäoliselt küsitakse Sinu käest palju küsimusi Eesti ja eestlaseks olemise kohta. Seepärast oleks nutikas end küsimusteks ette valmistada, võib-olla Eestist paar pilti kaasa võtta ning mõned Eestit puudutavad tähtsamad faktid meelde tuletada. Kui tead kedagi, kes on välismaal pikemalt viibinud või elanud, võid neilt selle kohta lähemalt uurida.

Võid kasutada info otsimiseks järgmisi veebilehti:

www.eesti.ee

www.galerii.ee/panoraam/eesti

Analüüsi ennast!

- Mida sooviksid eestlaseks olemise kohta maailmaga jagada?
- Mida eestlane olemine Sulle tähendab?
- Mis Sa arvad, kuidas Sinusse kui välismaal viibivasse eestlasesse suhtuma hakatakse?
.....
- Kuidas Sa ennast välismaal ette kujutad?
- Kuidas suhtud sellesse, kui Sind kutsutakse selliste sõnadega nagu „immigrant“ ja „välismaalane“?
.....

Koolis pöörati mulle kui ainsale valgele tähelepanu ja ringi jalutades tundsin end nagu Paris Hilton. Hüüti mu nime, avaldati armastust, paluti naiseks ja lauldi serenaadi.

*Hanna-Kristiina,
vahetusõpilane Lõuna-Aafrika Vabariigis*

Roomlased on väga sõbralikud ja neil on kõvasti aega. Kui lähed turult porgandit ja pätsi saia tooma, siis tea, et pead jutustama kogu oma eluloo. Kohe, kui jõuad sellega lõpule, hüüab juurviljamüüja sõbrale kõrvalletis, et tal on klient Eestist, kus mõnikord on 30 kraadi külma. Nii on iga kliendiga. Mõnikord ajab see sõbralikkus ja tohutu uudishimu närvi mustaks – näiteks siis, kui on vaja kiiresti jõuda punktist A punkti B ja vahepeal veel paar asja ära ajada.

Esialgu on põhjamaalasel raske mõista, et siin ei aja keegi oma asja, vaid kõik ajavad kõigi asju. Eestlane on reserveeritud, hindab ja austab kaasmaalase privaatsust ning hingamisruumi. Inimene, kes läheb võõraste riiki elama (mitte ainult puhkama), peab õppima tundma ja austama kohapealset kultuuri, püüdma mõelda nagu kohalik.

Terje, Itaalias

Mõned üldised soovitused, kuidas võõras kultuuris suuremate probleemideta hakkama saada.

Viisakus — võõras kultuurikeskkonnas tasuks sellele tavalisest veidi rohkem tähelepanu pöörata, siis on uude ühiskonda sulandumine lihtsam. Tee endale selgeks, mida konkreetsetes kultuuris üldse viisakaks peetakse ning mis-sugune käitumine kohatuna võib tunduda.

Huumor — maal, kuhu Sa lähed, võib olla naljast hoopis teistsugune arusaam kui Eestis. Tee endale selgeks, millal ja mille üle naerda sobib. Vähemalt esialgu on tark mitte teha iroonilisi või muidu võõrastele arusaamatuid nalju, sest neid võidakse pahatihti võtta sõna-sõnalt. Ole valmis ka vastupidiseks – esialgu ei pruugi kohalike lõbustavad naljad Sind sugugi naerma ajada. See on täiesti normaalne, sest võõra kultuuri huumorimeelega kohanemine võtab kaua aega.

Keel — kuigi Euroopas ringi reisides saab enamasti hakkama inglise keelega, on siiski mõistlik omandada kohalikus keeles vähemalt igapäevaselt kasutatav sõnavara. Inimesed on meelitatud, kui pöördud nende poole kohalikus keeles, esialgu kasvõi paari lihtsama sõnagagi. Keele kasutamisel katsu aga iga hinna eest vältida eesti slängisõnade ja kõnekäändude tõlkimist, parimal juhul võivad need olla lihtsalt mõttetused. Tee kindlasti vahet viisaka ning familiaarse pöördumise vahel.

Füüsiline kontakt — kas ja kuidas üksteisele õlale patutada, kedagi emmata, kätt suruda vm, võib eri kultuurides vägagi suuresti erineda. Alles siis, kui oled juba sisse elanud ning endale selgeks teinud, kuidas on loomulik käituda, võid end vabamaks lasta. Euroopas on riike, kus meie jaoks harjumatu põsemusi on tavaline sõbralikkust väljendav žest. Näiteks Prantsusmaal, Belgias, Hollandis, Itaalias, Hispaanias jm on põsemusi lausa kohustuslik, varieerub vaid kordade arv!

Isiklikud küsimused — eestlased ei pea võõraste poolt isiklike küsimuste esitamist heaks tooniks ja seda põhimõtet tuleks järgida ka võõral maal. Vähemalt seni, kuni oled endale selgeks teinud vastava maa kombesid.

Alkoholi tarbimine — tasub olla eriti ettevaatlik, teada kohalikke kombeid, seadusi ja oma piire.

Poliitikast rääkimine — see on välismaal keeruline vestlusteema. Algul ole pigem kuulaja rollis – nii saad kergemini ülevaate konkreetse riigi poliitilistest tavadest. Kõige kindlam on ka siin säilitada elementaarne viisakus, mis ei tähenda muidugi oma veendumuste mahasalgamist, kuid eeldab samas põhjendusi nende kaitsmisel.

Religioon — et eestlased on üsna ilmalik rahvas, siis võib teistes maades viibides kergesti enesele teadmata riivata teiste usku sobimatute kommentaaride või käitumisega. Püüa oma uue ajutise asuma religioosse tausta kohta huvi tunda juba enne kodunt lahkumist. Tunne huvi, millised on peamised usulised rituaalid ja kombed, kuidas käitutakse pühade ajal jne.

Vähemused — näita üles tolerantsust kõikide vähemuste suhtes!

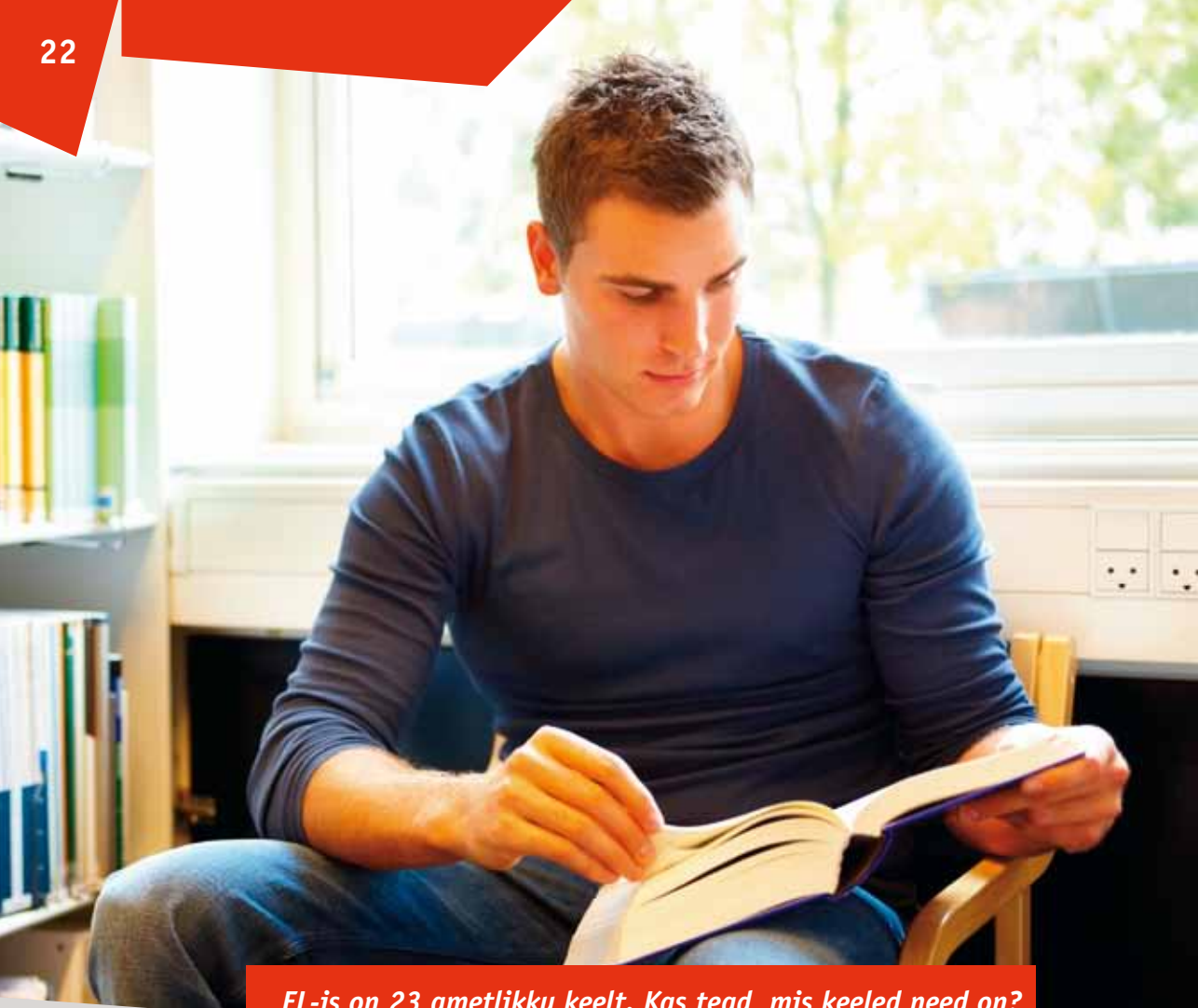
Pildistamine — välismaal olles tahad kindlasti oma mälestusi jäädvustada. Pea meeles, et võõraste pildistamiseks on viisakas neilt eelnevalt luba küsida.

Võõrasse riiki minemisel tuleb kindlasti kasuks, kui Sul õnnestub enne minekut uurida mõne sihtriigis viibinud inimese käest sealse kultuuri eripära. Kui see ei ole võimalik, loe kultuurilistest erinevustest raamatutest või internetist.

Eestisse tulin vahetusõpilaseks, sest eelmisel aastal käis meie peres vahetusõpilane Eestist. Ta rääkis mulle Eestist ja näitas pilte. Tahtsin tulla, et ise näha siinseid jõule, jaanipäeva, laulupidu jms. Inimestena on eestlased alguses natukene ettevaatlikumad, aga hiljem ei ole nad üldse nii kinnised kui arvatakse. Kõik on hästi sõbralikud ja abivalmid.

Saksamaalt pärit vahetusõpilane Valentin Eestisse tulemisest ja eestlastest

EL-is on 23 ametlikku keelt. Kas tead, mis keeled need on? Saksa keelt kõneleb emakeelena kõige rohkem inimesi, kuid inglise keel on kõige levinum keel – emakeele või esimese võõrkeelena.

4. KEELEOSKUS

Mõistagi toimub õppetöö välismaal **enamasti kohalikus keeles**, kuid üksikasjalikke nõudeid keeleoskusele alati ei esitata. Mõned koolid ning kõrgkoolid annavad teada, et piisab "heast keeleoskusest", täpsustamata, milles see seisneb. Eeldatakse, et noored hoolitsevad ise selle eest, et nende keeleoskus oleks õpingute sooritamiseks piisav. Riikides, kus kõneldakse vähemlevinud keeli, korraldatakse välisõpilastele ja -üliõpilastele enamasti enne õppetöö algust või ka selle ajal keelekursusi.

Paljud kõrgkoolid ja ka vahetuslepingud eeldavad mõne **rahvusvaheliselt tunnustatud keeletesti sooritamist**. Mõned kõrgkoolid tahavad aga tulevaste üliõpilaste keeletaset mõõta oma testiga. Vajakajäämised inglise keeles takistavad nii sisseelamist kooli kui ka üldist integratsiooni, ja sellepärast ei võta ülikoolid teatud hulka välismaa noori oma õppeasutustesse vastu. Keeleoskuse parandamiseks korraldatakse intensiivõppe kursusi ja keelelaagreid. Kui plaanid õppima minna lühemaks perioodiks, tuleks vajalikul tasemel keeleoskus omandada juba Eestis.

Puudulik võorkeeleoskus takistab nii kooli sisseelamist kui ka üldist sotsiaalset suhtlemist.

Kui Sa ei oska veel kohalikku keelt, on kasulik kaasa võtta taskuvestmik, millest saad abi kohalikega suhtlemisel. Kuigi enamasti saad suurlinnades esialgu hakkama ka inglise keelega, tuleks kohalikku keelt võimalikult kiiresti õppima hakata, sest suurlinnadest väljaspool ei ole tihti abi ka väga heast inglise keele oskusest.

Mitmed kõrgkoolid pakuvad välistudengitele eraldi kursusi, mille töökeel on enamasti inglise keel (nt Põhja- ja Saksamaades, Hollandis, Saksamaal jm) ning mis kestavad üldjuhul ühe semestri või õppeaasta. Mitmed ülikoolid pakuvad ka ingliskeelseid magistriõppe programme. Vahetusõpilasena keskkooliastmest välismaale suundujailt nõutakse enamasti inglise keele oskust suhtlustasandil ja valmisolekut kohaliku keele omandamiseks kohapeal. Siingi on erandeid, nt Hiinasse või Prantsusmaale õppima suundudes on nõudeks kohaliku keele oskus. Oluline on enne välismaale õppima suundumist viia end kurssi kõigide sellekohaste nõuete ja tingimustega.

Enamasti tuleb uues ülikoolis tõestada ka oma keeleoskust, seega tuleks õppimiseks valida riik, mille keelt juba valdad (ülikoolis peab see olema vähemalt B1/B2). Kindlasti on abiks, kui minna kohale paar kuud enne õpingute algust ja praktiseerida kohalikega rääkides.

*Maarja,
kunstitudeng Itaalias*

Kui soovid välismaale **keeltekooli** minna, tuleks enne kursusele registreerimist kindlasti uurida, kas vastav kool on akrediteeritud ehk piisavalt heaks ja kvaliteetseks tunnustatud. Peaaegu igas riigis on mingi keeltekoole ühendav ja akrediteeriv organisatsioon (nt Inglismaal ARELS, Itaalias A.S.I.L.S, Hispaanias *Cervantese* instituut). Akrediteering ei pruugi alati olla kvaliteedi garantii, kuid tagab enamasti selle, et tegemist on legaalse asutusega.

Keeleksamid ja tasemetestid

Üldjuhul eeldab välismaal õppimine ka mõne keele- ja/või tasemetesti sooritamist. Keeleksamite ja tasemetestide **kehtivuse aeg on tavaliselt piiratud**, seepärast ei ole neid mõtet teha mitu aastat enne välisõpingute algust. Ent mõnesid rahvusvahelisi teste saab teha vaid paar korda aastas ja nendeks tuleb registreeruda nädalaid, mõnikord isegi kuid varem. Keeleksamid ja tasemetestid on **tavaliselt tasulised**. Kindlasti uuri ka väljavalitud koolist, milliseid keeleksameid ja tasemeteste seal tunnustatakse.

Lisaks keeletestidele nõuavad paljud ülikoolid sisseastujalt ka mõne rahvusvahelise standardiseeritud tasemesti tulemust. Keeleksamitest ja testidest loe lähemalt portaalist *Rajaleidja* (www.rajaleidja.ee/euroopasse).

Lisaks ametlikele keeletestidele on Sul võimalik oma võõrkeeleoskuse taset näidata, kui täidad Europassi keelepassi.

Harjutus 6. Sihtriigi valimine

Pane kirja **kolm riiki**, kus õppimine või töötamine Sind huvitab.

1.
2.
3.

Nüüd pane kirja **kolm riiki**, kuhu Sa mitte mingil juhul ei soovi minna.

1.
2.
3.

Analüüsi ennast!

Miks valisid just need riigid? Mis Sind nende juures huvitab või eemale tõukab?

Mida Sa nendest riikidest tead? Mis Sul nende riikidega seostub?

Otsi lisainfot riikide kohta, mis Sind ei huvita!

5. MINEK!

Välismaale õppima või tööle asumiseks vajalike dokumentide vormistamine ning muud ettevalmistused nõuavad aega ja raha. Midagi üle jõu käivat siin pole, kuid teha tuleb palju telefonikõnesid, külastada ametiasutusi ning tõlkida dokumente. Välismaale õppima või tööle minnes tuleb Sul tõenäoliselt esitada järgmised dokumendid:

- gümnaasiumi lõputunnistus;
- akadeemiline õiend kodukõrgkoolist;
- tõend keeleoskuse kohta (võid ära täita Europassi keelepassi);
- kui Sul on kutsetunnistus, siis uuri, kas oleks võimalik saada ka Europassi kutsetunnistuse lisa.

Need dokumendid tuleb esitada **sihtriigis aktsepteeritavas keeles**. Kui võõrkeelseid dokumente ei ole saada, tuleb kindlasti uurida, millises keeles ja millist tõlget aktsepteeritakse. Diplomite puhul piisab tihti vaid koolist antud tõlkest (*Diploma Supplement*), kuid mõnel puhul on oluline notariaalne kinnitus ja apostill. Seega võib dokumentide vormistamine võtta palju aega ja osutuda suhteliselt kulukaks.

Kui lähed välismaale mõne vahetusprogrammi raames või praktikale, siis uuri juba varakult, kuidas saaksid endale vormistada **Europassi õpirände tunnistuse**.

Ka dokumentide korrektsus on väga oluline – ei mingit sodimist ega rasvapekkidega pabereid!

Lisaks võta kindlasti kaasa:

- sünnitunnistus;
- pass (ID kaart);
- dokumendifoto(d) endast;
- koopiad kõikidest dokumentidest, mille kaasa võtad;
- vajalikud kindlustuspoliisid, Euroopa ravikindlustuskaart (EHIC), vaksineerimistunnistused
- elulookirjeldus ehk *Curriculum Vitae* (kõige lihtsam on täita Europassi CV, www.europassikeskus.ee);
- soovituskirjade või diplomite tõlked (soovitused erialaõppejõududelt);
- rahvusvahelised noortekaardid;
- midagi eestipärast (must leib, Kalevi kommid, kama jms).

Reisi oluline õppetund oli säästlik majandamine, kuid arvutamisega ei tasu ka ülemäära hulluks minna. Algul arvasin välja, millise summa päevas võin kulutada söögile, joogile jm esmatarbekaupadele. Peagi loobusin sellest, sest muretu elu ja rõõmus meel tõid palju juhuseid, kus ma ei pidanud millegi eest maksma.

Kõige olulisem avastus: hakkasin märkama, kuidas õigetel asjadel on kombeks juhtuda õigel ajal. Näiteks soovisin sõita mõnda linna. Poole tunni pärast kohtasin kedagi, kes oli teel just samasse paika. Sel viisil kulgedes mõistsin, et kui julged soovida ja võimalusi märgata, on tõepoolest kõik võimalik.

*Eva,
reisib üle aasta
ringi maailmas*

Uuri sihtriigi:

- maksusüsteemi ja hinnataset;
- seadusandlust;
- viisa, tööloa, elamisloa taotlemisega seonduvat;
- sotsiaalkindlustuse ja tervishoiutingimustega seonduvat;
- kultuuri ja eripärasid;
- kliimaatilisi tingimusi;
- vaba aja veetmise võimalusi;
- ametlike riigipühade kuupäevasad ja traditsioone.

Välismaal viibides ära kunagi anna käest ära oma passi!

Rahvusvahelised noortekaardid

ISIC-kaardi (*International Student Identification Card*) peamine kasutegur: selle omanik võrdsustatakse igas riigis kohalike tudengitega, tänu millele saad kasutada kõiki üliõpilastele mõeldud soodustusi. Kaardi saamise õigus on statsionaarses õppevormis õppivatel üliõpilastel. Täpsemat infot ISIC-kaardi kohta saad ISIC-kaardi kodulehelt.

EURO<26 on kuni 30-aastastele Euroopa noortele mõeldud kaart, mis pakub samuti mitmesuguseid soodustusi kultuurisündmuste külastamisel ning transpordi ja teenuste kasutamisel. Täpsemat infot EURO<26 kohta leiad Euro26 kodulehelt (www.euro26.ee).

Pass ja ID kaart

Enne reisile asumist kontrolli, kas Sinu ID kaart või pass kehtib reisi lõpuni ning kas passi viisalehekülgedel on piisavalt vaba ruumi. Kui passi võib kasutada reisidokumendina üle terve maailma, siis ID-kaart on Eesti kodaniku ja Eestis püsivalt elava Euroopa Liidu kodaniku kohustuslik isikut tõendav dokument, mida saad **Euroopa Liidu piires** kasutada ka reisidokumendina.

Uut passi ja ID kaarti saad taotleda Politsei- ja Piirivalveameti prefektuuri Kodakondsus- ja Migratsioonibüroo (www.politsei.ee) kaudu. Taotlemiseks vajalike dokumentide nimekirja leiad Internetist. Kindlasti pead arvestama sellega, et uue passi või ID kaardi kätte saamiseks kulub taotluse esitamise hetkest **30 päeva**. Kiirkorras taotletud passi saad kätte 2 ja ID-kaardi 5 tööpäeva jooksul, kuid kiirkorras dokumentide taotlemine on kallim.

Viisa ja elamisluba

Eesti Euroopa Liiduga ühinemislepingust ja Euroopa Ühenduse asutamislepingust tulenevalt võivad Eesti kodanikud **alates 1. maist 2004** siseneda teiste Euroopa Liidu ja Euroopa majanduspiirkonna (EEA) liikmesriikide territooriumile nii kehtiva passi kui ka isikutunnistusega (ID-kaart). Kui oled Eesti kodanik, on Sul nendes riikides võimalik viibida **kuni kolm kuud**.

Teise liikmesriiki **elama, tööle või õppima** asudes või teises liikmesriigis tööd otsides pead Sa riigis viibimise registreerima ning taotlema **vastava riigi elamis- ja/või töö-luba**. Registreerimiseks tuleb pöörduda **kohaliku pädeva ametiasutuse** poole hiljemalt kolme kuu möödudes riiki sisenemise päevast. Täpsema info saamiseks võta ühendust vastava riigi saatkonnaga. Vaata EV Välisministeeriumi kodulehelt (www.vm.ee – reisi ja konsulaarinfo – reisi- ja viisainfo riigiti).

Kindlustus ja arstiabi

Haigestumise või õnnetuse eest ei ole keegi kaitstud, kuid arstiabi on välismaal tavaliselt väga kallis. Seepärast tuleks välisriigis õppima asudes muretseda **tervisekindlustus**, mis korvab arsti visiiditasu, uuringud, haiglakulud ja ravimid. Mitmetes maades on tervisekindlustus elamisloa saamise eeldus. Tervisekindlustuslepinguid sõlmivad kindlustusfirmad.

Alates 1. maist 2004 saavad kõik Eesti Haigekassas kindlustatud isikud teises EL-i riigis ajutisel viibimisel kiiresti vajaminevat arstiabi. **Kiire arstiabi ei ole tasuta** – asukohamaa tariifide järgi tuleb maksta patsiendi omavastutustasus. Õnnetusjuhtumi korral ei maksa haigekassa või Eesti välisesindused Sinu koju toimetamise eest. Seepärast on mõistlik hankida reisil viibimise ajaks **reisikindlustus**, mis katab võimalike ravi-, haigla- ja esmaabikulude kõrval ka Sinu tasuta kodumaale toimetamise kulud. Selline kindlustus hõlmab ka teisi ootamatusi, näiteks ära jäetud või hilinevad lennud, marsruudimuutused, krediitkaardi, sularaha või pagasi kaotsimineku jne.

Mitmed välisriigid nõuavad tööle asujatelt või õppima suundujatelt tõendit selle kohta, et isik ei ole pärit kollapalaviku, koolera või katku endeemiliselt alalt. Nõutava tõendi väljastab Eestis Tervisekaitseinspeksiooni Tallinna tervisekaitsetalituse Eesti sanitaarkarantiinitalitus.

Kaugematesse maadesse reisides peaksid eelnevalt välja selgitama, milliste haiguste vastu on vaja või soovitatav lasta end **vaktsineerida**.

On riike, kus vaktsineerimistunnistust peetakse piiriületusel niisama tähtsaks kui passi. Arvesta sellega, et paljud kaitsesüstid tuleb teha mitu kuud enne reisile asumist.

Enne välismaale minekut on kasulik käia arsti vastuvõtul. Saad välja selgitada, milliseid tervisega seotud ohte võib eesseeisval reisel ette tulla. Kui on tõenäoline, et vajad regulaarset ravi, palu arstil endale koostada vastav esmaabipakike. Samuti palu arstilt tõendit oma tervisliku seisundi ja senise ravi kohta. Kui pead reisile kaasa võtma ka **ravimeid**, siis lase samuti arstil välja kirjutada retsept, millega saad osta välja kogu reisi ajaks vajamineva koguse. Veendu, et kaasavõetavad ravimid ja nende kogused on legaalsed! Täpsemat infot saad ravimiametist (www.ravimiamet.ee) või külastatavate riikide saatkondadest. Käi enne välismaale minemist kindlasti ka **hambaarstil**.

Kui jääd reisil olles haigeks või vajad muul põhjusel arstiabi, pöördu oma kindlustusfirma nõuannete kohaselt kohaliku raviasutuse või arsti poole.

Hädas olles võid pöörduda lähimasse Eesti välisesindusse. Vajadusel aitab konsul Sind ühenduse võtmisel perekonna või lähedastega. Konsul saab aidata korraldada haiglaravi, vajadusel ka Eestisse toomist.

Enne teise liikmesriiki minemist pead Eesti haigekassast võtma **ravikindlustuskaardi** või selle asendussertifikaadi. See väljastatakse haigekassas kindlustatud inimesele. Loe lisaks EV Välisministeeriumi kodulehelt (www.vm.ee) – reisi ja konsulaarinfo – reisimine välismaale – kindlustus).

Oluline punkt elamisloa saamisel on rahastamise tagamine. Näiteks Saksamaale õppima minekul on tarvis esitada tõend vähemalt miinimumkulusid korvava stipendiumi kohta või taotleda saatkonnast tõend, et vanemad/hooldaja/eestkostja on võimelised oma sissetulekust õpinguid rahastama.

Lüüsel, Saksamaal

Harjutus 7. Lahkumist plaanides pea meeles

Järgnev harjutus on juhuks, kui oled juba otsustanud välismaale minna ja vajad konkreetset ülevaadet, mida peaksid enne lahkumist kindlasti tegema.

Kontaktid

On Sul juba sihtriigis või sihtriigiga seonduvaid kontakte? Kuidas võiks neist plaani elluviimisel kasu olla? Räägi oma tuttavatele, kuhu Sa minemas oled, ja küsi neilt, kas nad teavad kedagi, kes seal hetkel elab või on elanud ning kes oskaks Sulle kasulikke näpunäiteid anda. Isiklikud kontaktid võivad sihtriigis konkreetsete murede puhul ja uue keskkonnaga harjumise ajal väga kasulikud olla.

Elukoht

Mis valikuid sihtriik pakub? Kas plaanid peatuda üliõpilaskodus või leiad ise mõne muu koha? Kas üritad välismaal elukoha leida ise veel Eestis olles või alles pärast sinna jõudmist? Kus plaanid kuni alalise elukoha leidmiseni peatuda? Nutikas oleks välja uurida sihtriigi majutuskulude suurus.

Eelarve

Kui palju raha Sul iga kuu vaja läheb? Lisaks eluasemekuludele peaksid arvesse võtma ka ühistranspordi, söögi ja joogi ning meelelahutuse peale kuluvaid summasid – lõpude lõpuks ei plaani Sa ju kogu aeg kodus istuda! Mida pikemaks jääda plaanid, seda tõenäolisemalt lisandub veel teisi ettenägematu kulutusi.

Vaba aeg

Kuidas Sulle meeldib oma vaba aega veeta? Võimalus oma lemmikhobidega uues riigis edasi tegelda aitab Sul kohanduda. Uuri välja, kas Sul on võimalik oma hobidega uues keskkonnas edasi tegelda. Uues riigis võid aga leida ka täiesti teistsuguseid vaba aja veetmise võimalusi ja hobisid. Mida võiksid uues riigis proovida?

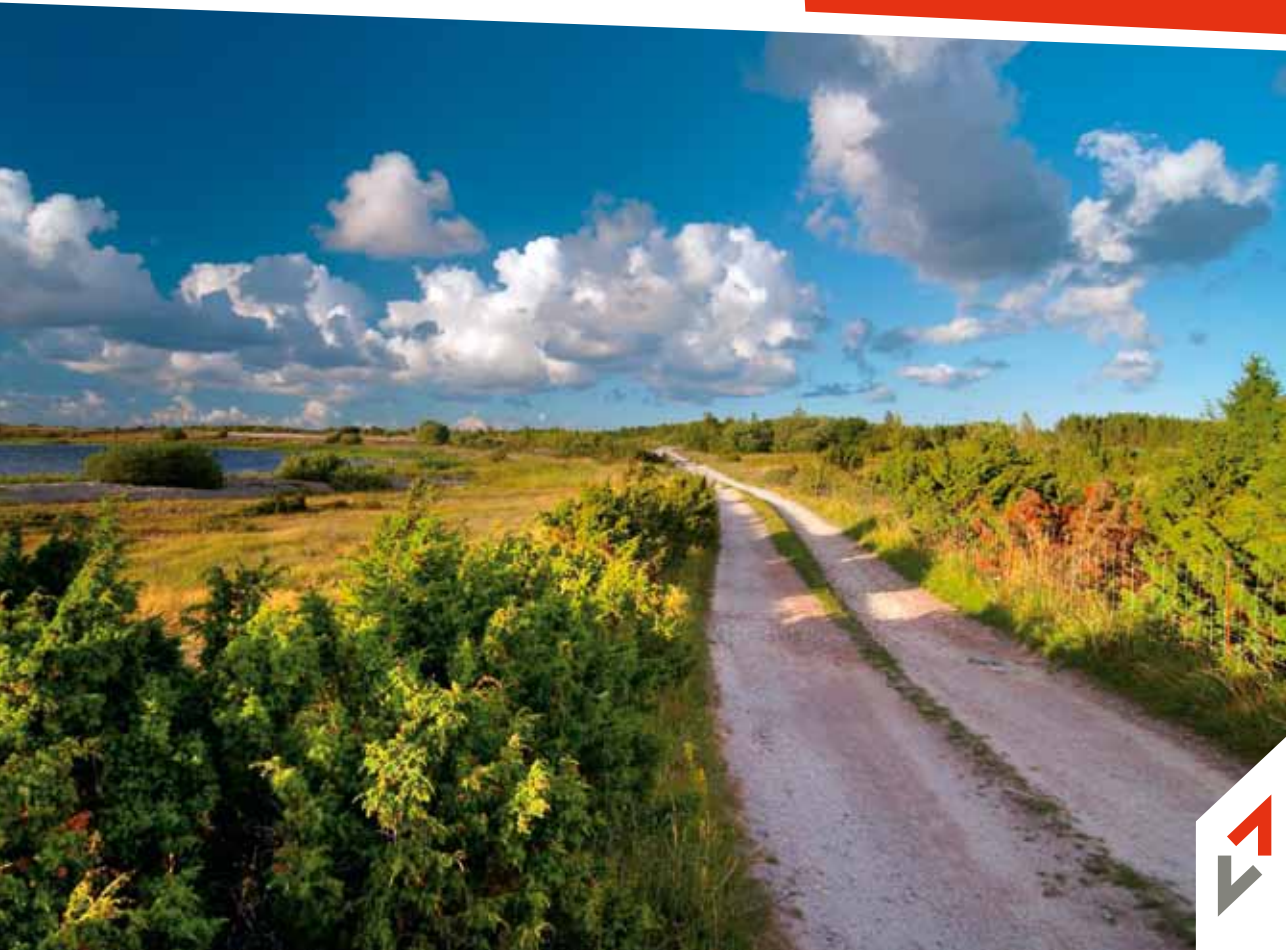
Kui lähed välismaale tööle, siis külasta EURES Eesti töövahendusvõrgustiku veebilehte www.eures.ee, kust leiad infot vabade töökohtade kohta 31 Euroopa riigis, välismaal elamise ja töötamise kohta ning palju muud.

Kui Sul tekib koduigatsus

- Tee endale selgeks, et see on normaalne ja juhtub kõikidega, kes uude kultuuri sulanduda püüavad.
- Püüa leida alati loogilisi põhjendusi asjadele, mis paistavad imelikud, veidrad jne.
- Õpi rohkem tundma kohalikku kultuuri.
- Tee nimekirja kõikidest positiivsetest asjadest, mida suudad leida oma olukorras. Hinda nende väärtust.
- Ole aktiivne – jaluta väljas või mine trenni; tee pikem reis ümbruskonnas.
- Väldi n-ö kaaskannatajaid, kes tahavad vaid selleks Sinuga kokku saada, et kohalikku maad ja kultuuri kiruda.
- Mõtle, kuidas kohalikud inimesed kohaneksid Eesti kultuuriga.
- Säilita positiivne ellusuhtumine ja huumorimeel.

Eestist ma puudust ei tunne, aga leib ja Kalevi kommid on siiani väga südamelähedased. Ema saadab mulle pidevalt postipakkidega kommi.

*Maarja,
jalatsidisaini ja
-tehnoloogia tudeng
Inglismaal*

Harjutus 8. Personaalplaan

Oma reisi eesmärgid ja muud olulised mõtted saad kirja panna enne reisile minemist siia personaalplaani. Saad seda kava täiendada vastavalt oma soovidele ja ootustele, lisades ametialaseid, isiklikke, keelelisi ja kultuurilisi õpieesmärke, mida soovid saavutada.

Kui välismaal käidud, võid taas vaadata seda reisiplaani ja mõelda enda jaoks läbi, kas püstitatud eesmärgid said saavutatud. Need ja kõik muud tekkinud mõtted saad seejärel kirja panna harjutusse nr 9.

Enne välismaale minemist pane iseseisvalt kirja oma mõtted seoses eesoleva reisiga, lõpetades laused.

Minu reisi eesmärk on

Veel soovin ma

Kõige rohkem ootan ma

Välismaal olles hakkab taga igatsema

Välismaale mineku juures on kõige hirmutavam see, et

Välisriigis viibides plaanin ma ka

Mida teed koos perega/sõpradega/töökaaslastega?

Arutan läbi

Teen veel koos

Välismaal viibides plaanin teha:

Esimesel päeval

Kogu välismaal viibimise ajal vaatan ma kindlasti

Keeleoskus

Lisaks kõigele planeeritule tahan ma

Vabatahtlikuna maailma eri paigus töötamine on üks viise panna ennast proovile, õppida tundma mitmesuguseid kultuure ja teha midagi head nende jaoks, kes igapäevaelus abi vajavad.

Vabatahtliku tööst puhates reisitud ajal nägi Mario väga ilusat Nepali loodust, kui ta käis 5300 meetri kõrgusel Everesti mäe Base Camp'is, kus on rahvuspark ja kust mägironijad alustavad rasket teed Everesti tipu poole. Nii kõrgel nõudis ilmastik mütsi ja kindaid. Seal sai vaadelda imelist loodust, kuulda jää praksumist ja näha voolamas ehtsat jääkristallvett."

Mario oli vabatahtlikuna Nepaali pealinnas Kathmandus

6. TAGASI EESTIS

Koju naastes on oluline võtta enda jaoks piisavalt aega muljete ja kogemuste läbimõtleamiseks ning analüüsimiseks. Hoolimata sellest, kas oled välismaal viibides muutunud või mitte, võib Sul tekkida raskusi kodus tagasi olles oma koha taasleidmisega. Nii, nagu võõrale maale minekul võib inimene saada kultuurišoki ja tunda koduigatsust, võib kodumaale saabumisel teda tabada **vas-tupidine kultuurišokk**, mis on eelmisega väga sarnane. Tekkida võib raskusi enda sisseeadmisega ja võidakse hakata idealiseerima välismaal viibitud aega.

Tagasi pöördudes võib juhtuda nii, et tunned: oled võõraks jäänud, erinev ja täidetud emotsioonidega, mida ei ole kellegagi jagada. Võid tunda, et oled midagi kaotanud: ühelt poolt tajud välismaal olemise positiivseid külgi, teisalt aga oled kaotanud varasema loomulikkuse, millega kodus keskkonnas ringi liikusid. Pahupidise kultuurišoki positiivne külg väljendub selles, et ilmselt oled välismaal midagi õppinud ega ole jäänud ükskõikseks.

See on **tavaline nähtus**, millega paljud inimesed ühel või teisel hetkel oma elus kokku puutuvad.

Kultuurišokk on koju saabumisel suurem, sest seda ei osata oodata.

Marge, Belgia

Oluline on võtta kultuuride erinevust optimistlikult ja pidada meeles, et kultuurišokk on üleminekuetapp, millest enamik inimesi saab nii või teisiti üle, kuid mille kestus ja intensiivsus on individuaalsed.

Et välismaal saadud kogemusi õigesti mõista ja nendest õppida, tuleb nende üle mõelda, neid analüüsida ja nad enda jaoks lahti kirjutada. Sageli on kogemused instinktiivsed tunded ja muljed, mida on raske sõnadesse panna. Seda tehes tuleb olla enda vastu aus, sest takistusest kogemuste analüüsimisel ja enda jaoks lahti mõtestamisel võib saada näiteks soovimatus tunnistada endale ja teistele oma nõrkust. Kogemuste lahtikirjutamisel on Sulle abiks harjutus 9, kuhu saad kirja panna enda mõtled, kogemused ja ideed.

Ainult vähesed, kes selle tee peal esimese sammu on astunud ning nüüd erinevates maailmanurkades peatunud, jäävad nendega toimunud ja toimuva protsessi põhjuste-tagajärgede üle sügavamalt arutlema. Inimesel on kiire. Kiire uute sõprade, perekonna leidmisega. Kiire uue kodukandi tänavate rägastikuga tutvumisega, et ennast vabalt, rahulikult tunda.

Anna-Maria, Hispaanias

Rända! Kaugele ja kauaks. Mida kaugemale lähed kodust, seda sügavamale näed enda sisse. See on meditatsioon. Kas niimoodi nirvaanasse ka jõuab, ma veel ei tea. Kui Sa oma plaanist tuttavatele räägid, siis võib mõni öelda, et kõik sinnapaika jätta ja aastaks ära minna on haige tegu. Ära kuula, sest nad ei tea, millest nad räägivad.

*Madis,
Euroopa Vabatahtlik Teenistus*

Harjutus 9. Reisipäevik

Reisipäevikusse saad kirjutada kõik enda mõtted pärast välismaalt koju naasmist. Mõtle enda jaoks läbi positiivsed asjad, mida kogesid välismaal olemise ajal. On Sul võimalik midagi neist asjadest ka kodus teha või neid Eestis kasutada?

Seejärel mõtle negatiivsetele kogemustele. Kas neist kogemustest oli ka midagi kasu? Mida sellest õppisid? Mida teeksid järgmine kord teisiti? Reisipäevikut võid täita jooksvalt ka välismaal olles.

Lõpeta laused

Minu reisi eesmärk oli

Pärast lahkumist ei uskunud ma, et kogen

Olen saanud

Tunnen, et olen muutunud

Kõige rohkem meeldis mulle seal riigis

Mulle ei meeldinud

Tundsin puudust

Ekslikuks osutusid mu varasemad eelarvamused

Unustamatu vaade oli

Mu suurim nõrkusehetk oli

Kui oleksin selle aja Eestis veetnud, ei oleks ma tõenäoliselt õppinud

Välismaal veedetud aeg andis mulle

Minu suhtumine muutustesse on mulle õpetanud

Kui uuesti välismaale läheksin, teeksin teisiti järgmisi asju:

Soovitaksin teistel välismaale minejatel

Kõige rohkem meeldib mulle sõpradele rääkida sellistest kogemustest

Tahan oma tulevastele tööandjatele öelda, et kõige enam täiendasin ma end

Minu suhe kodumaaga on

Hakkan taga igatsema välismaa

Minu järgmine rahvusvaheline sihtkoht on

Vaata vastuseid ja mõtle, mida uut oled õppinud või kogunud. On midagi ülalolevast harjutusest võimalik ka kodus teha või Eestis kasutada? Mõtle ka negatiivsetele kogemustele ja sündmustele, millesse olid kaasatud välismaal viibimise ajal. Kas neist kogemustest oli ka midagi kasu?

LÖPPSÕNA ASEMEL

Välismaale õppima minemiseks ei pea kuuluma mingisse eksklusiivsesse klubisse. Selleks ei pea olema pururikas ega üliinimese võimekusega. Kõige olulisem on, et oleks **soov minna ja natuke ettevõtlikust.**

Ma ei tea ühtki inimest, kes oleks välismaal õppimise tõttu jäänud rumalamaks või kelle valikud tuleviku osas oleksid vähenenud. Küll aga tunnen ma paljusid, kellele on välismaal elamine olnud arendav kogemus mitmeski mõttes ja kelle ees on just tänu sellele avanenud uksed uutesse põnevatesse maailma-
desse, millest neil varem aimugi polnud.

Üks neist inimestest olen ma ise. Olen välismaal õppinud mitut puhku: näiteks olen käinud programmiga Erasmus Taanis, viibinud Soome välisministeeriumi toel erialastel kursustel Soomes, osalenud suvekoolis Saksamaal ja osalenud Euroopa vabatahtlikus teenistuses Argentinas.

Võin kinnitada, et ühtki neist kogemustest ei pea ma raisatud ajaks. Pigem otse vastupidi! Lisaks põnevatele erialastele teadmiste olen välismaalt leidnud sõpru, kellega suhtlen endiselt tihedalt, hoolimata sellest, et paljudega neist ei ole mitu aastat kohtunud. Olen õppinud uusi keeli, omandanud oskusi, mida Eestis paljudel ei ole ja mis annavad mulle eelise tööturul. Olen läbi elanud raskekujulisi **kultuurišokke**, mis on õpetanud mulle mõndagi põnevat iseenda kohta.

Olen veendunud, et kultuurišoki läbielamine, uues elukeskkonnas kohandumine, ihuüksinda hakkama saamine ja uue keele õppimine on kogemused, mis rikastavad igapäevaelu maailma. Selliseid kogemusi võiks olla meil kõigil.

Välismaal elamine ja õppimine on andnud **enesekindlust** tegelda asjadega, mis mulle tegelikult meeldivad ja olla üle „ühiskondlikest normidest“. Ma ei tunne enam vajadust elada „nii nagu teised“ ega tunne enam hirmu, et mind võidakse hukka mõista, sest minu valikud võivad erineda tavapärastest.

Olen täiesti veendunud, et Eesti võiks olla tunduvalt parem koht elamiseks, kui meil oleks rohkem selliseid (noori) inimesi, kes julgeksid liikuda suunas, mis neile endale kõige rohkem meeldib, hoidmata hammastega kinni teest, mida ühiskond dikteerib normaalsusena. Selleks aga vajame rohkem neid, kes käiksid elamas, õppimas ja töötamas välismaal. Kõlab küll klišeena, aga välismaal elamine, õppimine või töötamine avardab silmaringi, õpetab uusi oskusi ja nõuab väljumist igapäevarutiinist, mis on paljudele meist mõnus turvatsoon.

Igäüks võib minna välismaale õppima. Igäüks, kes on seda teinud, on juba võitnud. Tunnen paljusid noori, kes jätavad välismaale minemata kartusest läbi kukkuda. „Mis siis, kui ma ei saa hakkama?“ küsivad nad tihti. „Mis siis, kui ma ei suuda projekti lõpule viia? Mida teised ütlevad, kui ma poole pealt tagasi tulen?“

„Ja mis siis?“ olen neilt alati vastuseks küsinud, juhtides nende tähelepanu sellele, et tegelikult peaksime iga päev mõtlema rohkem asjadest, mida tahame me ise ja vähem sellest, mida ootavad meist teised.

Isegi siis, kui projekt tuleb katkestada või selgub, et elu välismaal ei sobigi, on need, kes selle tee ette võtnud, ikkagi võitnud. Nad on võitnud, sest nad on vähemalt **proovinud, katsetanud** ja saanud enda kohta midagi uut teada. Juba see on väärtuslik. Välismaale minek ei saa kunagi olla läbikukkumine. Juba see, et saad teada, mis Sulle ei sobi, on suur asi. Juba see, et oled julgenud proovida, võib tõsta Sinu aktsiate hinda tööandja ja lähedaste silmis.

Trükis, mida hoiad käes, annab häid vihjeid ja nippe, millised on välismaale mineku võimalused ja mida minnes silmas pidada. Edasine on Su enda kätes – vaid Sa ise saad vastu võtta otsuse minna ja muuta oma elu. Ainult Sa ise saad otsustada hüpata ellu tundmatus kohas. Ainult Sa ise saad võtta **suuna maailma**. Alusta tegutsemist juba täna!

Liis Kängsepp,
ajakirjanik, raamatute “Minu Argentina”,
“Mina, vandersell” ja “Brasiilia – kired ja
kontrastid” autor

KASUTATUD MATERJALID

Anne ja Stiil, artikkel: „Ränduriaasta tõi minu ellu pöörde“, juuni 2011, Eva Ladvä.

Avasta maailma nr 20, 2010/2011, YFU.

Cosmopolitan, artikkel: „Välismaal unistuste jahil“, juuni 2011, Merje Merdik.

Eesti Europassi Keskuse ajakiri 2011. Tallinn: Europassi Keskus, 2011.

Euroopa päevik. Sina otsustad 2011/2012

Euroopasse õppima 2006. Tallinn: SA Innove, 2006

Euroopasse õppima 2008. Tallinn: SA Innove, 2008

Õpirände varalaegas. Tallinn: SA Innove, 2010

http://www.miksike.ee/docs/referaadid2007/kesmaolen_merilitammisaar.htm

www.rajaleidja.ee

Ühel päeval tõusen ma tippu ja näen,
kui väikesed on teised mäed. Du Fu, Hiina luuletaja

R1JALEIDJA

Suund maailma. Õpirännates Euroopas ja mujal on trükis noortele, kes tunnevad endas soovi õppida rännates. Lisaks kasulikule infole õpirändamisest, saab trükises leiduvate töölehtede abil mõõta enda valmisolekut välismaale õppima või tööle minekuks, vaadata enda sisse ning analüüsida õpirännates saadud väärtuslikke kogemusi. Kõike seda ilmestavad lõigud õpirändurite endi kogemustest ja soovitudest, mis on saadud Euroopas ja mujal õppides või töötades.

Väljaandest leiab kasulikku infot sellest

- millised on erinevad võimalused väliskogemusi saada;
- millest õpirändamist alustada;
- millele enne minekut tähelepanu pöörata;
- millega tuleb arvestada võõras kultuurikeskkonnas viibides;
- kuidas taaskohaneda Eestisse naastes;
- kuidas kogetust kõik enda jaoks väärtuslik üles leida jms.

Trükise *Suund maailma. Õpirännates Euroopas ja mujal* pidevalt täienev elektrooniline versioon asub Rajaleidjas (www.rajaleidja.ee/euroopasse).

**Maailm on raamat, ja need kes ei rända,
loevad sellest vaid ühe lehekülje. Püha Augustinus**